

sredini. V občinski hiši ima tudi »okrajna hranilnica« konjiška svoje blagajnice, med tem, ko nadepolna »Posojilnica« posluje mestni hiši nasproti, v hiši okoličanskega župana. Kar posebno diči Konjice, to je lepo obzidani in z akacijami obsajeni potok, ki izvira tik konjiškega gradu ter preskrbljuje ves trg z najboljšo pitno vodo. V najnovjšem času so obnovili Konjičani vitko soho brezmadežne Device Marije na cerkvenem trgu in nad trškim potokom umetno sestavljeno znamenje sv. Florijana, katerega Konjičani od nekdaj goreče častijo. Poprejšnja leta so dajali Konjičanom njihovi obširni vinogradi lepih dohodkov, sedaj dobivajo svoj živež večinoma z jako rodovitega polja in pa od vsestranske kupčije, ki se utegne še bolj oživiti, če bode nova železnica zvezala Konjice s svetovnimi cestami. Prijateljem domače zgodovine naj še naposled povem, da je stal Tattenbachov sloviti grad na zapadni strani trga, visoko nad podružnico sv. Ane, kjer je skupno grobišče, in kamor nosijo Konjičani svoje drage rajnke k poslednjemu počitku.

J. Voh.

Železniki.

Lepi, potapljajoči se ladiji, kateri preté sovražni valovi morjá, zdi se mi podoben trg Železniki na Gorenjskem. Oddaljen je od Škofje Loke kake tri ure hodá. Razteza se po ozki dolini v vznožju mogočnega hriba Pečane ali Rakitovca skoro četrť ure na dolgost ob reki Sovri. V njem prebiva bistrourno, delavno in bogaboječē, toda zadnji čas zaradi neugodne mu osode večinoma ubožno ljudstvo, ki se peča z želézarstvom. Čisti, ostri zrak, bistrē vode in bližnji svetlozeleni bukovi gozdi privabijo poletu včasih kakega odličnega tujca v tihi gorski kraj. Pozimi

je pa todi bolj žalostno, ker mnogo hiš tri mesece ne vidi solnea.

Delé se Železniki v tri dele: Ráčovnik, Trnje in Gorénji Konec. Ves trg šteje 135 hiš, ki so večinoma zidane, bogatejše so pokrite s ploščicami. Prebivalcev so našteli nedavno le dober tisočak. Najlepši je srednji del: todi je baje rastlo v starih časih samo trnje, a dandanes ga krasita dve cerkvi, namreč župna cerkev sv. Antona puščavnika, katero nam kaže natančna slika v tem listu, in podružnica svetega Frančiška Ksav. na Logu zraven Trnja. Ráčovnik in Gorenji Konec je pa vredno ogledati si zaradi velikih fužin in plavžev.

Že v starodavnih časih so ljudje topili rudo blizu Železnikov, kar pričajo kupi stare žindre na Štalici. O železniških fužinah nam pa prvo poročilo govori še-le iz l. 1348. Pri njih so se naselili Frijulci: Giacomo, Zhab, Muron in Monfiodin, ki so prišli, kakor trdi ljudska pripovedka, iz Palmenove in tu sezidali prvo hišo, Palmado, kakor se še sedaj imenuje. Slučajno nam prav to hišo prvo predstavlja slika: stoji ob vodovodu. Kup hlodov kaže, da je zraven nje tudi žaga. Motil bi se pa, kdor gleda na sliko, če bi menil, da cerkev leži više, kakor ta hiša. Obe sta na ravnem v dolini. Vidi se zaradi tega cerkev, kakor da bi stala na višavi, ker je bila napravljena fotografija, po kateri je posneta slika, z višega kraja, najbrže z brega nad Palmado.

Pred letom 1348. zastonj iščemo v zgodovini sledú o Železnikih. Urbarij loškega gospostva frizinških škofov, pod katere je spadala v najstarejših časih vsa okolica, molči l. 1318. o njih še popolnoma. Kmalu potem so se pa Železniki zaradi rudnikov in plavžev naglo dvignili in razširili. Škofje so obsipali Železnikarje s pravicami in

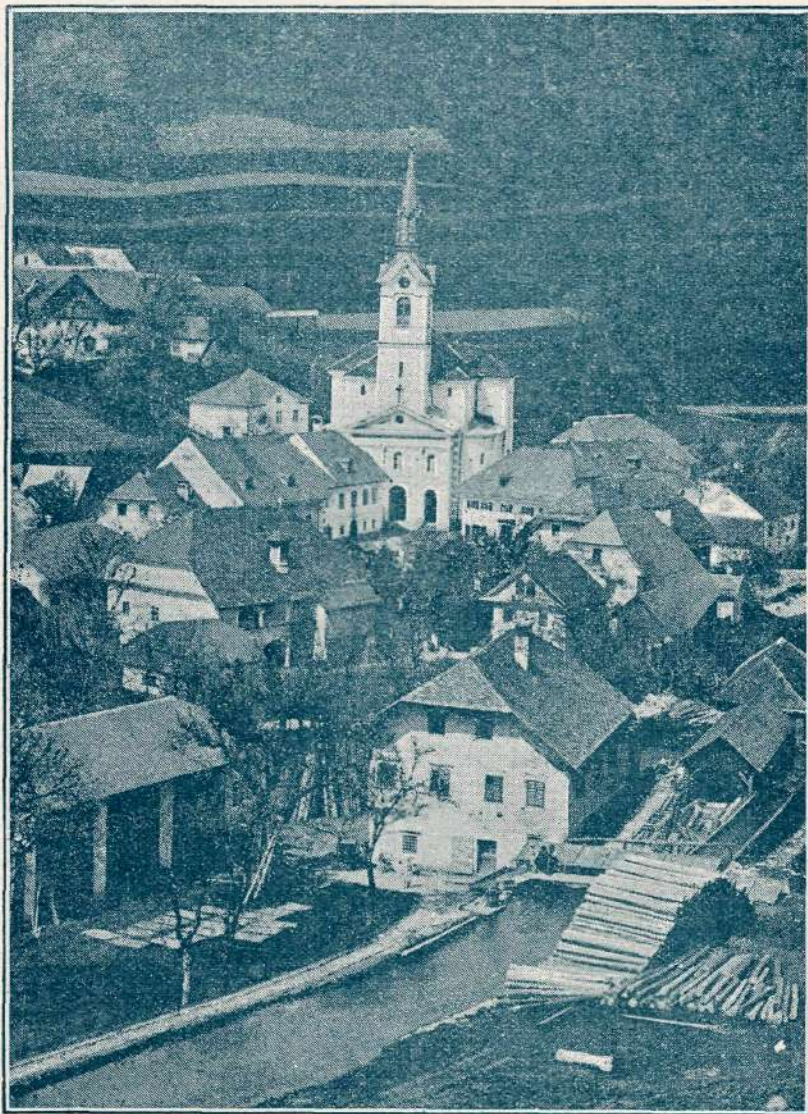
sloboščinami. Tudi ko so v 16. veku Železniki dobili cesarja za svojega gospodarja, ni se jim godilo slabo. Zaslodeli so daleč po svetu po železu in žeblih. Govoré naj številke. Delalo se je v dveh fužinah, dveh plavžih, petih fužnicah in kovalo po mnogih vigencih pri 110 ješah. Gro-

deljna napravili so po tri, in železa po štiri tisoče centov na leto. Barigljije žebljeve se je izvozilo vsako leto okrog štirih tisoč komadov, in zanje priromalo denarja do blizu sto tisoč goldinarjev. To so bili za Železnike zlati časi, od katerih prebivalcem ni ostalo drugega, kakor nekoliko vrojenega ponosa in mnogo spominov na srečne dni. Ko so postavili na Laškem visoko carino in posebno, odkar so se začeli izdelovati žični »štifti«, pojenjala je kupčija s kovanimi žebli, in propadati je jel kranjski železarski obrt. Še celo nek-
kdaj tako živa žeb-

ljarska trgovina na Turško in v Srbijo je opešala. Zadeli so ti denarstveni udarci Železnike tako bridko, da so od l. 1800, do danes izgubili tisoč prebivalcev, to je polovico. Domačini hité za kruhom iz doline. Nekaj si jih je že dobro opomoglo drugodi, ker so se bili doma

pri trdem kladivu navadili pridnosti. V Trstu, Reki in Ljubljani se je udomačilo in obogatelo že lepo število veljakov, ki so bili krščeni pri krstnem kamenu sv. Antona na Trnju.

Omenimo naj še, da so radi dajali Železnikarji, dokler jim je šlo bolje,

Železniki. (Po fotografiji.)

svoje sinove v šolo. Nekateri so dospeli do odlične stopinje, n. pr.: nj. vzvišenost Anton Pflieger vitez pl. Wertenau je bil c. kr. državni konferenčni svetnik na Dunaju, dalje je znana cela vrsta dvornih in sodnih odvetnikov, kakor: Gašpar Levičnik vitez pl. Glomberg,

dr. Semen, dr. Homan, dr. Eberl, dr. Cro-bath in dr. Globočnik. Rodovini Globočnikov in Levičnikov štejeta še danes svoje zelo častne zastopnike med višjimi stanovi.

Jedini kraj, kjer nahajajo Železnikarji tolažbe v sedanjih hudih časih, sta njihovi lepi cerkvi. Podružnica sv. Frančiška na Logu je bila sezidana l. 1730. Okrog nje leži pokopališče. Še lepša, v resnici veličastna je pa farna cerkev sv. Antona, ki je bila po načrtu stavbarskega mojstra Faleschinija dodelana l. 1874. ter posvečena od škofa Vidmarja na žegnansko nedeljo istega leta. Čast. g. župnik Jakob Mrak si je zaslužil s to zgradbo venec slave. Caral je skoro, da je nabral zanjo v nemilih časih nad sedemdeset tisoč goldinarjev. Seveda so ga podpirali domači in tuji dobrotniki. Krasni, vitki zvonik, dvigajoč se nad lepim pročeljem, nosi troje ubranih zvonov. Škoda, da na naši podobi še niso napravljene vse olepšave pročelja, ki so se dovršile v poslednjih letih. V dolbinah nad trojnim vhodom stojé kameniti kipi, ki predstavljajo Zveličarja sveta in ss. brata Cirila in Metoda. Umetelno jih je izklesal kipar Zajec. Vstop v ladijo človeka nenavadno presune zaradi mogočne cerkvene višave, ki meri 8 sežnjev; zaradi tega je ta hiša božja izredno veličastna. Cerkev je 18 sežnjev dolga in 10 široka. Lepe klopi, novi stranski oltarji, okrašene orglje in mnogi kori ob straneh ji dajejo nekako gosposko lice. Na Kranjskem ni dobiti na kmetih lepše cerkve — tako sodbo izrekajo njeni obiskovalci. Nad vse jo krasi tabernakelj iz belega kararskega marmorja z vrati, pozlačenimi v ognju. Izdelal ga je po vseh predpisih umetelnosti znani mojster Vurnik iz Radovljice. Nad njim

visi med kipoma sv. Petra in Pavla velika in izvrstna slika sv. Antona puščavnika. Zvršila jo je Wolfova spretna roka. Svetišča stene in svod pa je lani poslikal s podobami na presno akademični slikar Grilec. Pač bodo hodili vedno z veseljem v to cerkev ob nedeljah in praznikih, kakor doslej, domačini in kmetje tudi iz sosednih vasij.

Na levo pred cerkvenim pragom zakriva šolsko poslopje tretji vhod v lopo; malo pred njim stoji župni dvorec. Nad šolo, tik cerkve, čepi kapelanija na griču, ki se imenuje »Kok« (znabiti bolj prav Kovk ali Kolk). Sezidal jo je sedanji mengeški župnik J. Zorec.

Précej nad kapelanijo se vidi vas Škovine, katera se je pred šeststo leti imenovala Sovrske Njive. Spada pa že v selško župnijo.

V Železnikih so ustanovili župnijo še le 12. februarja l. 1622. Po mnogem trudu in brezštevilnih potih je dobil zanjo dovoljenje fužinar Jurij Plavec od patrijarha v Vidmu. Pravijo, da je moral po Sovri jahaje prinesiti domov ustanovno pismo, da ga niso zasledili in ubili sovražni Selčani, ki bi bili radi obdržali Železnike v svoji župniji.

Upajmo, da se v kratkem zopet zasveti nekdam slovečim Železnikom dan sreče in procvita, in da jih ne bode popolnoma uničilo pogoltno tekmovanje neugodnih razmer v naših dneh. Morda bode kdaj znal in hotel kak bogat rojak (ali pa država) porabiti izvrstne vodne sile in pridne roke Železnikarjev, in sezidati na tem kraju druge tovarne. O, da bi dobili dobri ljudje zopet potrebnega zaslužka, da bi se jim zvedrilo tužno lice! Samo tega nas varuj Bog, da bi te moje želje ne uslišala židovska lakomnost! Bogati rojaki, ne zabite Železnikov!

A. Koblar.

